

Fýra fólk finga M.A. Jacobsens Mentanarvirðislønirnar 1996:

Mestsum av tilvild

ÁKI BERTHOLDSEN & KALMAR LINDENSKOV

Elin Súsanna Jacobsen segði, at tað var henni ein stór æra at taka imóti hesi virðislønini hjá einum skyldmanni hennara- hóast tað var eitt sindur langt úti.

Hon segði, at tað var mestsum av tilvild, at hon yvirhøvur var farin undir bókina, um siðir og ósiðir í sambandi við rúsdrekka.

Tað var Fróðskaparsetrið, sum søkti eftir fólki at gera eina siðsøguliga kanning um rúsdrekka í Føroyum.

Tað var so hon, sum fekk møguleikan.

Men hon hevði ikki meiri enn sett seg, táð tíðindini hórust um, at Sjóvinnubankin var farin á húsagang, og teir komandi mánaðirnar komu ófrættatíðindini skólandi yvir okkum og hon mátti viðganga, at hon hugsaði, hvat tað nyttaði at sita her og kanna fortíðina ímeðan alt rapaði rúndum okkum.

Tann hvøkkur, vit tá finga, hevði við sær, at alt virksemd varð skert. Sum vit siggja í mentanarálitinum Avmarkaður marknaður, hava mentan og list ikki minst kent sviðan av hesum.

Men eisini í teimum góðu tíðunum hoyrdust gremjingarum, at tey fœgru orðini og vælmeintu lógirnar, ikki vórðu fylgdar upp av peningajáttanum.

Tey góðu boðini í mentanarálitunum eru, at heldur ikki í dag tróta fólk, sum tíma, orka og duga.

Orðið mentan, at treingjast og viðkast eftir tykki. Ein definition er, at mentan er „alt, sum menniskja hevur skapað og skapar við sínum hugi og hondum, sum gevur henni livibreyð og livshug“. Eins og so nógvar aðrar, stuttar definitionir, henvur henda ta brek, at hon er so breið, at hon fevnir um alt og kann sostatt brúkast til so lítið.

– Og vit kunnu spyrja

Eg havi roynt at lýst, hvussu føroyingar hava roynt at fingið tað góða burtúr alkoholi, segði Elin S. Jacobsen, tá ið hon takkaði fyri heiðurin

hvussu væl umhugsað tað er, at neyð og dárskapur ikki er roknað við uppi mentan í hesi definitionini. Sagan er full av dómum um, ymiskt, sum varð gjørt skeivt, um ymiskt, sum kundi verið gjørt og um ymiskt, sum var betur ógjørt. Tað sama hendir eisini í okkara tíð, og við tí nógva og skjóta samskiftinum, vit nú hava, kunnu vit lættliga verða tyngd av at kenna okkum samsek, maktaleys og full av stúran um framtíðina.

– Men sum Víðis Finn-bogadóttir segði: Tað er ein brotsgerð at pota niður í børnini, at vit einki gott hava í væntu í framtíðini.

– Dómadagsótti kann gerast ein njóting, ein ring umbering fyri at lata standa til og einki gera.

– Men túbetur, menniskju hava eisini evnini at finna glottar, leita saman um upp-livingar at styrkja seg við.

– Útfrá hesum havi eg roynt at lýsa, hvussu føroyingar gjøgnum tíðirnar hava roynt at fáa tað góða burtúr alkoholi, at finna javnvágina millum at loysa seg úr høftum og at temja

tað villa, segði Elin Súsanna Jacobsen.

Hon segði, at vit livi kki bara fyri at eta. Vit mugu eisini hava umstøður at liva, so vit hava livshug. Skulu vit varðveita og røkja tað virðismikla í okkara mentan, mugu vit kenna okkara mentan. Og sumt av hesum

arbeiðið, mugu vit gera sjálvi. Vit kunnu ikki bara lesa okkum til, hvussu tey gera aðrastaðni og so bara taka tað til okkum. Tí mentan er ikki bara ein arður. Hon livir, og endurskapast alla tíðina, kann trívast ella mistrívast, eftir hvørjar møguleikar, hon fær.

Barnabókheiðursløn:

Gongdar leiðir

Aðru Barnabókabókheiðurslønina fekk Rakel Helmsdal fyri bókina „Tey kalla meg bara Hugo“ við hesi grundgeving:

– Aðluttum, livandi máli, gongur hon undan inn í ein spennandi og skuggakendan hugaheim, har happing myndar gerandsdagin. Rakel er fœr fyri at vísa á gongdar leiðir, tá ið klandursmál eru um at gera enda á virðing og vinalagi. Umhvørvi, manniskju og tilburðir verða lýst á ein slíkan hátt, at børnini kenna seg aftur og taka søguna til sín.

Við heiðurslønini fylgja 10.000 krónur

Yrkisbókmentir:

Dygdargransking

Virðislønina fyri yrkisbókmentir fekk Elin Súsanna Jacobsen fyri bókina „Rúsdrekka, siðir og ósiðir við hesi grundgeving:

Hon hevur granskað rúsdrekka-siðir í Føroyum seinastu 150 árin. Hetta er granskingarøki, lítið hevur verið nomið við. Elin Súsanna hevur tí brotið upp úr nýggjum í føroyskari søgu- og siðsøugransking. Hetta er dygdargransking. Tilfarið er neyvt og vælskipað og viðgjørt á høgum, vísindaligum støði. Kortini er so lætt og væl frásagt, at tað er forkunnugt og væl lesandi hjá øllum, sum hava áhuga fyri evnunum. irðislønin er 14.000 krónur.

Landastrokið eigur einki, men hevur alt

Eisini Rakel Helmsdal takkaði fyri heiðurin, men hon gjørdi tað kanska meiri djúphugsandi, enn hin.

Hon segði:

– Hvat er tað at vera landastrok? Hugans landastrok, í „Lítla prinsinum“ lyfti Antoine de Saint-Exupery lykt sína í sínum luftiga styrhúsi fyri at lýsa okkum upp sandin onkustaðni á vegnum.

Hava ikki øll onkuntíð undrast eitt sindur yvir tað, at vera landastrok?

Landastrokið eigur einki, men hevur kortini alt.

– Landastrokið skapar møguleikar at hittast, letur upp hurðar, skapar her og har liv og litir. Vevar eitt net av vin-løgum kring býin.

– Í søgum um Hugo gevur tað Esmeraldu, Anthoniussi Ravni & Harra Kurzweil møguleika at hittast.

– Hann er uttanveltaður, tøk-ur, opin fyri øllum, tú verður búlsin av klárskygni og ósjálv-

søkni hansara. Hann er trúnaðarmaður hjá øllum og tí sam-skuldur, hann er vitanin, hann bindur saman brøðralag í býin.

Hevur hetta landastrokið, vinur Hugo í „Tey kalla meg bara Hugo“, kanska givið nevndini hugskotið, at lata bókina vera við í kappingini?

Rakel Helmsdal segði, at í øllum forum takkaði hon hjartaliga fyri heiðurin.

Gávan, landastrokin einaferð í tíðini komu við til veitslurnar, vóru nøkur orð, yrkt á vegnum. her eru nøkur av hesum læntu orðum, tikið upp úr sandinum:

– Og hann fór aftur til revin – Farvæl, segði hann

– Farvæl, segði revurin.

Her er loyndarmál mitt. Tað er sera einfalt: Tað er einans við hjartanum, at tú veruliga sært. Tað avgerandi er ósjónligt fyri eyganum, segði Rakel Helmsdal.

Einki er broytt, men nýtt er lagt afturat

Hóskvöldið var hátíðarhald á Býarbókasavnum í Havn í sambandi við, at mentanarvirðislønir M.A. Jacobsens vórðu handaðar.

Fyr vórðu hetta bókmentavirðislønir burturar, men síðani seinast hevur býráðið broytt reglugerðina soleiðis, at nú kunnu virðislønir latast fyri mentanarvirkni yvirhøvur.

Tá ið býráðsformaðurin í Havn, Lisbeth Petersen, beyð vælkomnin, segði hon, at Mads Andrias Jacobsen, sum virðislønirnar eta eftir, var bókmentamaður.

Men nú er mentanararbeiðið nóg fjølbroytt enn so.

– Tí er reglugerðin broytt soleiðis, at tað eisini ber til at lata virðislønina fyri annað, týðandi mentanarvirkni afturat til bókmentanarliga, og eg hugsi, at Mads Andrias Jacobsen hevði tikið undir við tí, tí hetta er gjørt í hansara anda, segði býráðsformaðurin.

Í aðrar málur er einki broytt. Tað er bara nakkað nýtt lagt afturat.

Í ár var barnabókabókheiðursløn latin tveimum fólki.